

Tomková, Kateřina

Jantar a komunikace v raně středověkých Čechách

Archaeologia historica. 1998, vol. 23, iss. [1], pp. 223-[231]

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140289>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jantar a komunikace v raně středověkých Čechách

K. TOMKOVÁ

K tradičním indikátorům zapojení Čech do dálkových kontaktů spojujících jižní či střední Evropu a baltské pobřeží patří jantarové perly či další výrobky z jantaru.

Po zlomu letopočtu se s jantarem v Čechách setkáváme v hrobech doby římské a doby stěhování národů, a to dokonce ještě na přelomu 5. a 6. století a možná i v průběhu 6. století.¹ S nahrazením kostrového pohřbívání žárovým v časně slovanském období a době starohradištní doklady užití jantaru na našem území mizí. V jiných částech Evropy se oproti tomu jantarové perly, byť vzácně, objevují i nadále v kostrových hrobech datovaných do 6.–8. století. Relativně častěji jsou registrovány ve Velké Británii, Porýní a Pomo-haní. Rozhodující význam při šíření jantaru východním směrem do prostředí bavorského, avarského a gepidského mělo nepochybně Podunají (Tomková, v tisku).

Oživení ve zpracování jantaru na pobřeží Baltského moře je pozorovatelné zvláště od poloviny 9. století (Bukowska-Gedigowa 1984). Tehdy však ještě nebyly intenzivně využívány cesty polským územím spojující baltské pobřeží a střední Evropu. To je patrně také důvod, proč se s jantarem nesetkáváme na velkomoravských pohřebištích. Jantar v té době totiž plynul spolu s dalším zbožím přes Rus dále do Byzance a arabských chálífátů. Není proto překvapující, že právě v 9. století se začínají o jantaru zmiňovat arabské prameny (Lewicki 1984). Jak byl jantar využíván v západní Evropě za Karla Velikého a jeho následovníků, nevíme, neboť pohřebiště již podléhala křesťanským zvyklostem, vedoucím k absenci hrobové výbavy. Ve střední Evropě je v 9. století jantar více než vzácností.²

V Čechách se s jantarovými perlami setkáváme bezpečně od 1. poloviny 10. století, pokud ne již od sklonku 9. století, do počátku 12. století. Dosud bylo objeveno nejméně 582 jantarových perel a 1 jantarový křížek. Perly pocházejí přibližně ze 163 nálezových celků soustředěných na 80 lokalitách. Jejich nálezy z pohřebišť a vzácně i z kulturních vrstev nejvýznamnějších hradišť vytvářejí koncentraci, která nemá v Evropě obdobu.

Na grafu (obr. 1) je znázorněno rozložení jantaru v jednotlivých geografických oblastech, a to jak dle počtu předmětů z jantaru, tak dle nálezových celků. Výraznou početní převahu mají nálezy perel z Prahy.³ Následují oblasti Praha-sever a Praha-jih. Čtvrté místo zaujímá libická sídelní aglomerace, páté až šesté Poohří a střední Povltaví. V náhrdelnicích dalších oblastí je jantar zastoupen již jen vzácně.⁴

Na kruhovém grafu (obr. 2) je zobrazeno zastoupení jednotlivých typů korálků. Převahu tvoří perly dvojkonické hraněné, které ve skutečnosti představují ne zcela homogenní celek. Perly se liší nejen zbarvením a stupněm obroušení hran, ale též velikostí, různým počtem hran, odlišným úhlem hranění a také odlišným základním tvarem polotovaru, z něhož byly vyrobeny. Četné jsou dále perly hranolovité s okosenými rohy. Perly ve tvaru pravidelných hranolů s neseříznutými rohy a perly kulovitých tvarů tvoří již menšinu nálezů. Skupina „ostatní“ zahrnuje perly neurčitelných tvarů (neidentifikované, ztracené perly), perly odlišné svým tvarem od výše uvedených typů a závěsky odlišující se od běžných perel zpravidla o něco větší velikostí, tvarem a postavením v náhrdelníku.

Vzhledem k tomu, že nelze příliš pochybovat o tom, že rozhodující význam v šíření jantaru v Čechách měla tzv. polská cesta, začněme naši jantarovou procházku v kraji, který na této cestě leží a který je nejbližší našim severním sousedům – v severovýchodních Čechách. Není asi náhodou, že určitě malé uskupení pohřebišť s přítomností jantaru lze zare-

Obr. 1. Jantar v raně středověkých Čechách. Počet nálezových celků ve vztahu k počtu jantarových perel.

gistrovat na Královéhradecku. Perly pocházejí z pohřebišť 10. příp. 11. století. Obdobná situace se rýsuje také na druhé straně hranice – ve Slezsku (Bukowska-Gedigowa 1984).

Nejvýraznější koncentraci jantaru ve východních Čechách, druhou nejvýznamnější koncentraci jantaru v Čechách po středních Čechách jako celku a významný bod na polské cestě představuje libická sídelní aglomerace. Jantar se vyskytuje jak v hrobech na libické akropoli, tak na předhradí a v nejbližším libickém zázemí (např. Turek 1946a, 45–46, 49–50, 1976, 1978, 62–63, Justová 1977, 500–501, Justová 1985, 856, Justová 1990, 669). Právě

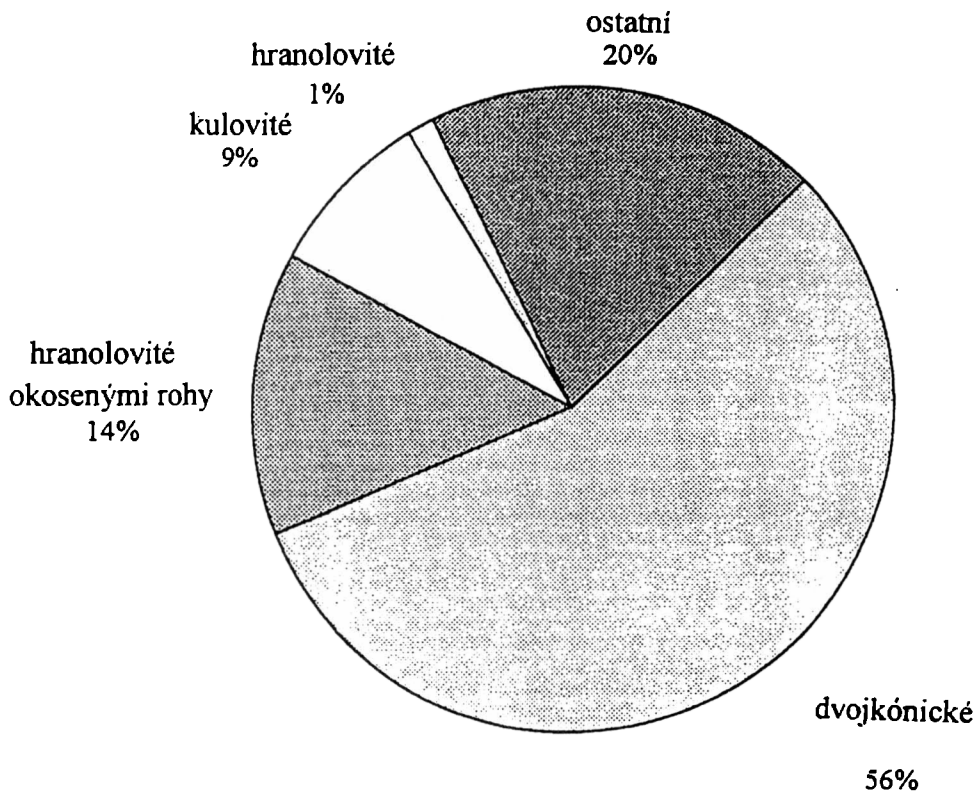
na Libici se také setkáváme se zajímavým fenoménem – jantarem v sídlištních vrstvách. Jak v Čechách a na Moravě, tak obdobně ve Slezsku a Malopolsku pochází jantar ze sídlištních kontextů pouze z nejvýznamnějších hradišť jako je Pražský hrad (nepubl. nález), Stará Boleslav (nepubl. nález), Olomouc (Bláha 1984), Wrocław, Opole-Ostrówiek a Kraków-Wawel (Bukowska-Gedigowa 1984).

Z Libice také pochází unikátní nález jantarového křížku z dětského hrobu 157 z pohřebiště na akropoli datovaný do doby před polovinu 10. století (Turek 1976, 277). Nejblíže nález jantarového křížku, resp. jeho fragment, datovaný však až do mladohradištního období pochází z Olomouce-předhradí (informace J. Bláhy).

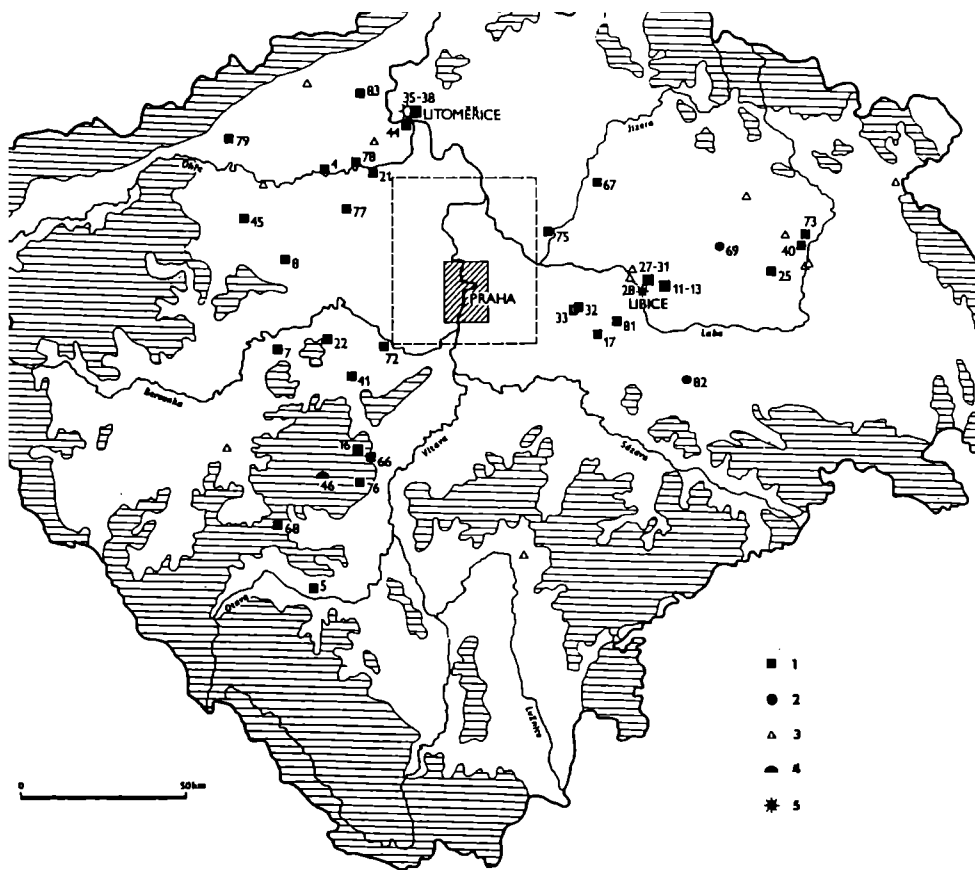
Celkově můžeme konstatovat, že si jantar v náhrdelnicích libických žen a dětí udržel své místo po celé období 10. století, tj. v období předslavníkovském i slavníkovském.

Možná právě z Libicka se jantar dostal na hradiště ve Staré Kouřimi. Minul hrobové výbavy 9. století i nejvýznamnější hroby 1. poloviny 10. stol. a objevil se pouze v jednom z dětských hrobů závěrečné fáze pohřebiště (Šolle 1959, 448).

Další zastavení představují střední Čechy, na jejichž prvořadý význam v souvislosti s nálezy jantaru upozornila již Z. Krumphanzlová (1970). Na mapě užší pražské oblasti (obr. 5)⁵ i středních Čech jako celku (obr. 4) jsou nálezy vyneseny do map pohřebišť podchycených J. Slámou (1977). V obou případech je tak patrné, nejen kde a na kolika lokalitách se jantarové perly vyskytly, ale také na kolika pohřebištích vůbec zaregistrovány ne-

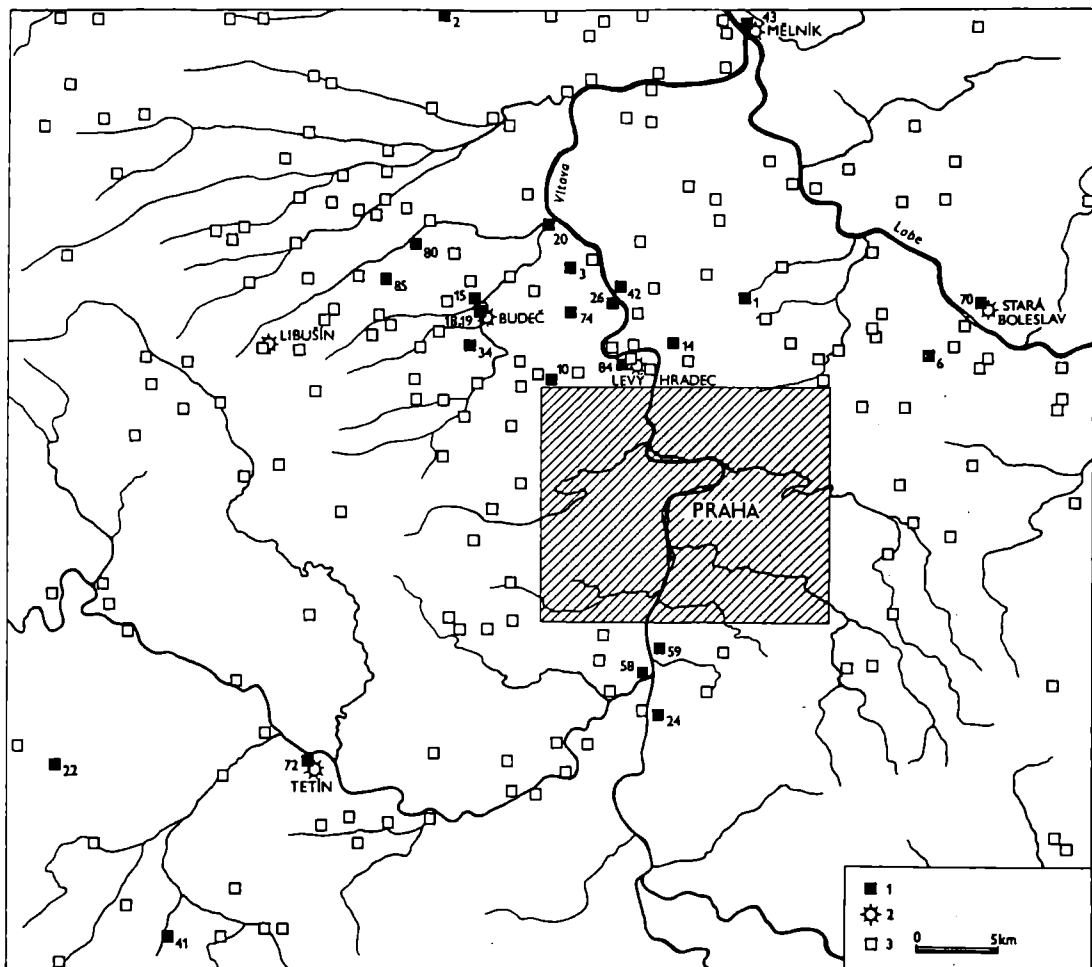
Obr. 2. Jantar v rané středověkých Čechách – rozložení základních typů jantarových perl.

Obr. 3. Jantar v raně středověkých Čechách, 1 – pohřebiště, 2 – ojedinělý nález, 3 – depot mincí, 4 – mohyla (?), 5 – hradiště. Seznam lokalit: 4 – Dobroměřice, 5 – Drouzetice, 7 – Hlohovičky, 8 – Chrástany, 11–13 Kanín, 16 – Konětopy, 17 – Kouřim, 21 – Křesín, 22 – Kublov-Velíz, 25 – Libčany, 27–31 – Libčice nad Cidlinou, 32 – Liblice I, 33 – Liblice II, 35–38 – Litoměřice, 40 – Lochenice, 41 – Lochovice, 44 – Mlékojedy, 45 – Louny, 46 – Přivice, 66 – Radčice, 67 – Řepov, 68 – Resanice, 69 – Starý Bydžov, 72 – Tetín, 73 – Trotina, 75 – Tuřice, 76 – Tušovice, 77 – Úherce, obec Panenský Týnec, 78 – Volenice, obec Počedělice, 79 – Všehrdy, 81 – Žabonosy, 82 – Záky, 83 – Žalany.

byly. Perly z jantaru jsou objevovány 1. v nevelkém počtu při výzkumech pohřebišť vesnického charakteru s nulovým či minimálním zastoupením importů, 2. ve zvýšeném počtu na pohřebišťích mimo hradiště, avšak při významných komunikacích,⁶ 3. ve zvýšeném počtu na pohřebišťích Pražského hradu a dalších hradišť přemyslovské domény. Mezi těmito hradišti dominantní postavení z hlediska nálezů jantaru zaujímá Pražský hrad a Levý Hradec („žalovská cihelna“). Relativně nevelké množství perel z jantaru pochází oproti tomu z Budče.⁷ Na ostatních hradišťích domény se objevily již jen vzácné nebo vůbec ne.

Ze středočeské přemyslovské domény zamíříme také do dalších částí Čech. Směřujeme-li na severozápad, nálezy jantaru řídnu, ovšem tak jak řídnu výzkumy velkých pohřebišť. Relativně četnější jsou pochopitelně jantarové perly zastoupeny na pohřebišťích litoměřické aglomerace. Dále pak jejich nálezy lemují tok Ohře. Nejdéle na severozápad pronikl jantar na Podbořansko, Chomutovsko a Teplicko. Společným znakem všech těchto nálezů je jejich nízký počet a minimální až nulové nálezové okolnosti. Jedinou výjimku

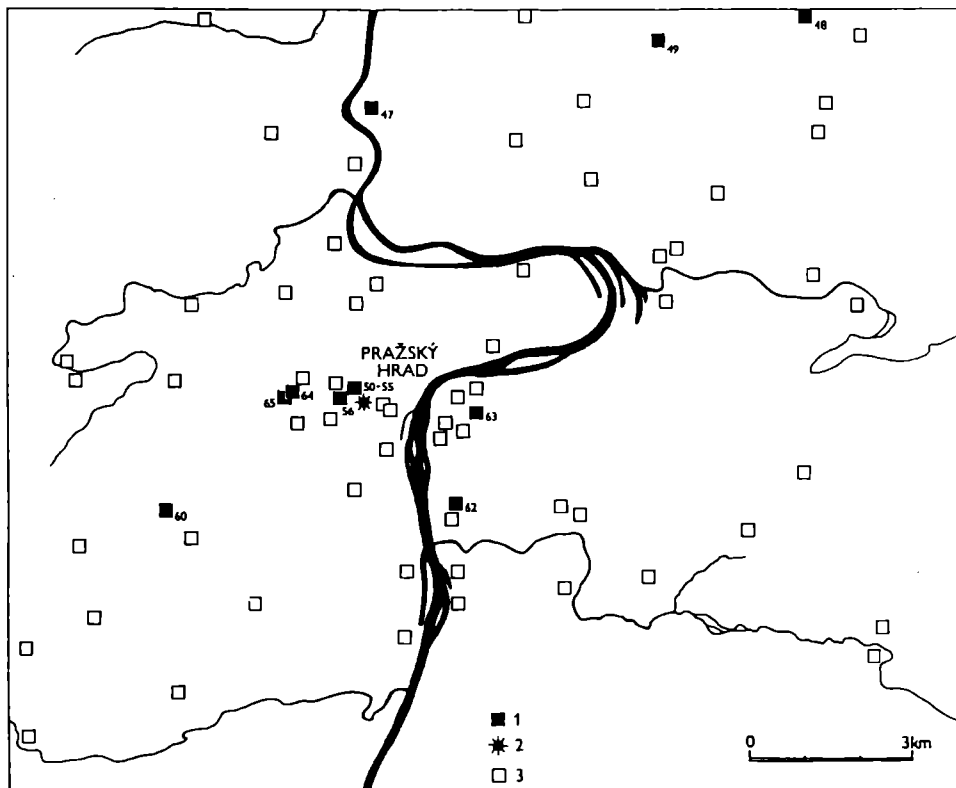

Obr. 4. Jantar ve středních Čechách, 1 – pohřebiště s přítomností jantaru, 2 – hradiště, 3 – pohřebiště, na němž jantar není zastoupen. Seznam lokalit: 1 – Bášč, 2 – Bříza, 3 – Debrno, 6 – Dřevčice, 9 – Chýnov k. ú., obec Libčice nad Vltavou – znázorněn pod číslem 26, 10 – Kamýk k. ú., obec Velké Přílepy, 14 – Klecany, 15 – Koleč k. ú., obec Zákolany, 18–19 – Kováry, obec Zákolany, 20 – Kralupy nad Vltavou, 22 – Kublov-Velíz, 23 – Letky, 24 – Dolní Břežany-Lhota, 26 – Libčice nad Vltavou, 34 – Líbohovičky, 41 – Lochovice, 42 – Máslovice, 43 – Mělník-Rousovice, 58 – Praha-Lahovice, 59 – Praha-Modřany, 70 – Stará Boleslav, obec Brandýs nad Labem, 72 – Tetín, 74 – Tursko, 80 – Zvoleněves, 84 – Žalov, 85 – Zelenice.

prakticky tvoří jantar v náhrdelníku s kaptorgou v Dobroměřicích (Bubeník 1988, 67, 214, Košnar 1991, 70, Tomková, v tisku, Zápotocký 1965).

Neméně zajímavé je putovat na jih od Prahy, a to hned z několika důvodů. Pozorovatelná je zajímavá tendence. Tímto směrem totiž podíl jantarových perel ve vztahu k celkovému počtu dosud známých kostrových pohřebišť a k počtu nálezových celků jakoby stoupá. Je odtud znám nevelký počet kostrových pohřebišť spíše menšího rozsahu, ale na většinu je jantar zastoupen. V Pňovicích dokonce jantar převažuje nad perličkami skleněnými (Turček 1946b, 109–110). Další zajímavostí jsou stopy sekundárního opracování perel či využití polotovaru. Často, obdobně jako v náhrdelnících z Libicka, jantar zaujímá v náhrdelníku významné postavení – buď v podobě centrálního prvku nebo prvku dělicího.

Zatímco jantarové perly jsou registrovány v hojně míře na pohřebišťích středního Povltaví, jen minimálně jejich nálezy sledují komunikaci vedoucí z Prahy jihozápadním

Obr. 5. Jantar v užší pražské oblasti, 1 – pohřebiště s přítomností jantaru, 2 – hradiště, 3 – pohřebiště, na němž jantar není zastoupen. Seznam lokalit: 47 – Bohnice „Na Tříkrálce“, 48 – Čakovice, 49 – Dáblice, 50–55 – Pražský hrad, 56 – Hradčany, 60 – Motol, 62 – Nové Město „Na hrádku“, 63 – Nové Město-Václavské náměstí, 64 – Střešovice, 65 – Střešovice „Na Panenské“.

směrem. Do značné míry se na této skutečnosti asi podepisuje stav výzkumu pohřebišť na Plzeňsku a v dalších částech jihozápadních Čech.

Na tomto místě je také třeba si položit otázku, jakými cestami se jantar do Čech dostával. Narážíme přitom na velmi vážný problém redistribucí. Známe počátek redistribučního řetězce – baltské pobřeží⁸ a výsek konce redistribučního řetězce – nálezy v hrobech, ovšem pouze tam, kde v té době ještě nepřevládá křesťanský úzus prostých hrobů bez výbavy. K tomu, co se odehrává mezi těmito hraničními body se lze dobrat jen nepřímou.

Desáté století je obdobím rozvinutých dálkových kontaktů, rozvinutého obchodu s otroky i dalším zbožím. S jantarem obchodovali jednak byzantští kupci, jednak kupci arabští. Kromě toho víme o vzájemném obdarování mezi představiteli elity, o transferech obyvatelstva a o loupežích. O jantaru přinášeném z Polska v r. 1039 Břetislavem po jeho polské výpravě, během níž přenesl do Čech ostatky sv. Vojtěcha, nás zpravuje kronikář Kosmas (Kosmas II, 90).

Proč jsou nálezy jantaru v Čechách v tomto kontextu tak důležité? Jantarové perly jsou totiž pramenem, který může přispět k řešení otázky datování počátků obnovy severojižního komunikačního systému *pobřeží Baltu – Velkopolsko – Slezsko – střední Evropa/Čechy*, jež se proměnil v trosky v důsledku krize a později i zániku římského impéria. V historické literatuře je za počátek kontaktů Čech s Polskem považován sňatek Doubravky s Měškem v r. 965. Pohyb depotů mincí a stříbra můžeme také doložit ve větší míře až pro 2. pol. 10. století. V Čechách se však s jantarem setkáváme již v hrobech, jež jsou charakteristické výbavou přímo či nepřímou ovlivněnou Velkou Moravou a jež jsou datová-

ny někdy již na počátek 10. století, v každém případě však před polovinu 10. století. Právě jantarové perly by tak mohly být nepřímým důkazem toho, že severo-j jižní komunikační systém *pobřeží Baltu – Velkopolsko – Slezsko – střední Evropa/Čechy* se začal obnovovat již dříve a že fungoval již v 1. polovině 10. století. Je zajímavé, že s podobnou hypotézou – hypotézou o tom, že kontakty Čech s polským územím jsou časnějšího data, tj. ještě před sňatkem Měška s Doubravkou, se lze setkat i v polské historické literatuře (Myśliński 1993). Samozřejmě se zatím jedná pouze o hypotézu. Bezpečně totiž např. nemůžeme doložit, že se jantar do Čech v 1. polovině 10. století nedostával jinými cestami, než o půlstoletí později, kdy je existence severo-j jižního komunikačního systému nepochybná.

Nález jantarových perel v Čechách můžeme považovat za němeého svědka zapojení raně středověkých Čech do dálkového obchodu 10. století, stejně jako za prostředníka naznačujícího nám, že se naši předkové pohybovali po týchž cestách, po jakých se pohybuje i my.

Poznámky

- 1 Hradenín, Klučov, Lochenice, Praha 6-„Podbaba“, Praha 10-Hostivař, Záluží – Čelákovice, Zvoleněves (Slabina 1977, 218, Svoboda 1965, 247, 262–264, 280, 287, Šaldová 1982, Zeman 1990).
- 2 Např. dvojhrob z Kolína (Lutovský 1996), Auhof bei Perg (Tovornik 1986, 438).
- 3 Vnitřní členění středních Čech (Praha, Praha-sever, Praha-jih, Budeč a Kladensko, Berounsko) umožňuje podrobnější studium rozdílů mezi jednotlivými oblastmi. Např. velký počet jantarových perel v Praze a dolním Povltaví (Praha-sever) koreluje s počtem nálezových celků, zatímco na jih Prahy je registrován velký počet perel z relativně nižšího počtu nálezových celků rozložených pouze na 2 lokalitách (Lahovice, Dolní Břežany-Lhota).
- 4 V úvahu je však současně třeba brát nízký stav prozkoumanosti pohřebišť v uvedených regionech.
- 5 Číslování na mapách odpovídá číslům v soupisu nálezů (Tomková, v tisku).
- 6 Nález jantarových perel jsou často zastoupeny na pohřebišťích přímo v hlavních komunikačních koridorech, jimiž procházejí cesty od pravěku po současnost, či v jejich dosahu. Máme na mysli „magnu viú“ vedoucí dolním Povltavím, cesty do severozápadních Čech (např. Meduna 1993, 110), do Staré Boleslavi a středním Povltavím do jižních Čech.
- 7 Údaj je možná zčásti zkreslen tím, že nebylo zatím publikováno pohřebišťe „Na Týnici“.
- 8 Ložiska jantaru jsou známa i z jiných oblastí Evropy než je baltské pobřeží – ze Sicílie, Rumunska, případně i z pobřeží Anglie apod. Ta však byla podle našich současných znalostí využívána v jiných obdobích – v antice, novověku apod. Nejbližším konkurentem baltského jantaru v raném středověku byl jantar z Ukrajiny, zpracovávaný v Kyjevské Rusi ve větší míře pravděpodobně až od 11. století. Těžba velkého ložiska jantaru v ukrajinské lokalitě Pal'mikenskoje je až dílem novověku (Fraquet 1990, Srebrodolskij 1988).

Literatura

- BLÁHA, J., 1984: Časněslovanská osada v Olomouci a počátky řemeslnicko-kupeckého podhradí. Příspěvek k postavení Olomouce v 10. století – Frühmittelalterliche Siedlung in Olmouc (Olmütz) und Anfänge der Handwerksproduktion und des Handels in der Vorburg, *Archaeologia historica* 9/84, Brno, 133–146.
- BUBENÍK, J., 1988: Slovanské osídlení středního Poohří – Die slawische Besiedlung im Einzugsgebiet der mittleren Ohře, Praha.
- BUKOWSKA-GEDIGOWA, J., 1984: Wroby bursztynowe z Opola-Ostrówka, in: *Studia nad kultura wczesnopolskiego Opola – Militaria, Wroby bursztynowe, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk*, 131–151.
- FRAQUET, H., 1990: Amber – Jantar, Moskva (1. vyd. 1987).
- JUSTOVÁ, J., 1977: Nález blatnicko-mikulčického stylu na území zlického kmenového knížectví – Funde des Blatnica-Mikulčicer Stillhorizonts aus dem Stammesgebiet der Zličanen, *Archeologické rozhledy* 29, 492–504, 599.
- JUSTOVÁ, J., 1985: Libice n. Cidlinou, Výzkumy v Čechách (BZO) 1982–1983, Praha, 856.
- JUSTOVÁ, J., 1990: Archeologický výzkum na předhradí slovanského hradiště v Libici nad Cidlinou a v jeho zázemí v letech 1985–1989 (Předběžná zpráva) – Archäologische Ausgrabungen im Bereich der Vorburg des slawischen Burgwalls in Libice nad Cidlinou sowie in dessen Hinterland in den Jahren 1985–1989 (Vorläufiger Bericht), *Archeologické rozhledy* 42, 661–673.
- KOSMAS: Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag, Hrsg. von B. Bretholz, MGH SRG NS II, Berlin 1923.

- KOŠNAR, L., 1991: Ke vztahům mezi vikinským a západoslovanským prostředím – Zu den Beziehungen zwischen dem wikingischen und westslawischen Milieu, *Præhistorica XVIII*, *Varia archaeologica* 5, 25–84.
- KRUMPHANZLOVÁ, Z., 1970: Jantar v nálezech hradištní doby v Čechách – Burgwallzeitliche Bernsteinfunde in Böhmen, *Sborník Národního muzea v Praze*, 24, 105–117.
- LEWICKI, T., 1884: Les sources arabes concernant l'ambre jaune de la Baltique, *Archeologia Polona* 23, 121–139.
- LUTOVSKÝ, M., 1996: Kolínský knížecí hrob: ad fontes – Fürstengrab von Kolín: ad fontes, *Sborník Národního muzea – Řada A – Historie* 48, 1994, 37–76.
- MEDUNA, P., 1993: Cesty ve středověku – středověk v cestách – Medieval roads – a journey into the Middle Ages, *Mediaevalia archaeologica Bohemica* 1993, *Památky archeologické – Supplementum* 2, 108–116.
- MYŚLINSKI, K., 1993: Polska wobec Slowian Polabskich do konca wieku XII., *Lublin*.
- SLABINA, M., 1977: Praha 10-Hostivař, In: *Archeologický výzkum na území hlavního města Prahy v r. 1973*, *Pražský sborník historický* 10, 218–219.
- SLÁMA, J., 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter, I. Katalog der Grabfunde, *Præhistorica* 5, Praha.
- SREBRODOLSKIJ, B. I., 1988: Mir jantarja – (The World of Amber), *Kijev*.
- SVOBODA, B., 1965: Čechy v době stěhování národů – Böhmen in der Völkerwanderungszeit, Praha.
- ŠALDOVÁ, V., 1982: Kostrové hroby z doby laténské a stěhování národů v Hradeníně, *Archeol. rozhledy* 34, 257 an.
- ŠOLLE, M., 1959: Knižecí pohřebiště na Staré Kouřimi – Fürstliche Bestattungsstätte in Stará Kouřim, *Památky archeologické* 50, 353–506.
- TOMKOVÁ, K., v tisku: Bernstein in frühmittelalterlichen Böhmen, *Památky archeologické*.
- TOVORNÍK, V., 1986: Die frühmittelalterlichen Gräberfelder von Gusen und Auhof bei Perg in Oberösterreich, Teil 2, Auhof bei Perg, *Archeologia Austriaca* 70, 413–484.
- TUREK, R., 1946a: *Slavnickova Libice*. Praha.
- 1946b: Slovanské mohyly u Přovic, *Památky archeologické* 32, 1939/1946, 105–122.
- 1976: Libice. Pohřebiště na vnitřním hradisku. – Libice. Das Gräberfeld im inneren Burgwallareal, *Sborník Národního muzea, Řada A – Historie* 30, 249–316.
- 1978: Libice. Hroby na libickém vnitřním hradisku. Libice/Cidlina. Gräber im inneren Burgwallareal, *Sborník Národního muzea, Řada A – Historie* 32, 1–152.
- ZÁPOTOCKÝ, M., 1965: Slovanské osídlení na Litoměřicku – Die slawische Besiedlung in der Litoměřicer Gegend, *Památky archeologické* 56, 205–301.
- ZEMAN, J., 1990: Pohřebiště z doby stěhování národů – Gräberfelder aus der Völkerwanderungszeit, in: *Lochenice. Z archeologických výzkumů na katastru obce*, *Præhistorica XVI*, 69–101.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Bernstein und Kommunikationen im Frühmittelalterlichen Böhmen

Die Funde von mindestens 582 Bernsteinperlen und einem Bernsteinkreuzchen in Böhmen stellen eine Konzentration dar, die im benachbarten Europa ohnegleichen ist. Sie stammen aus 163 Fundkomplexen und mehr als 80 Lokalitäten. Wenn wir die Angaben auf dem Schaubild (Bild Nr.1) in Zusammenhang bringen, können wir als erstrangig die in Prag gesammelte Bernsteinkonzentration bezeichnen, deren Zentrum auf Prager Burg liegt. An der zweiten Stelle befindet sich Prag-Nord (das niedere Moldautal) mit dem bedeutenden Burgwald Levý Hradec. Die weiteren bedeutenden mittelböhmisches Burgwälder der Premysliden die in dieses Gebiet gehören – Mělník auf dem Zusammenfluß der Moldau und der Elbe und Stará Boleslav im Elbetal – liegen völlig im Schatten von Levý Hradec. Die drittbedeutendste Bernsteinkonzentration aus dem Standpunkt des Verhältnisses der Zahl der Bernsteinperlen und der Fundkomplexe mit Bernstein liegt schon außerhalb Mittelböhmens – am Zusammenfluß der Elbe und Cidlina. Sie wird mit den Funden aus den Gräberfeldern und auch aus den Siedlungskontexten von Libice – Siedlungsgglomeration repräsentiert. An die vierte und fünfte Stelle können sowohl zerstreute Funde aus Poohří und Litoměřice – Gebiet als auch viel mehr konzentrierte Funde aus dem mittleren Moldautal eingerechnet werden. Das Gebiet Prag-Süd charakterisiert zwar die drittgrößte Bernsteinzahl, die jedoch aus einer nicht großen Zahl der auf zwei Gräberfeldern ausgebreiteten Fundganzen stammt.

Die Bernsteinfunde sind oft auf Gräberfeldern direkt in den Hauptkommunikationskorridoren vertreten, durch die Wege von der Urzeit bis zur Gegenwart gehen, oder in deren Reichweite. Wir haben im Sinn „Magna via“, die durch das obere Moldautal führt, die Wege nach Nordwestböhmen, aus Prag nach Stará Boleslav und durch das mittlere Moldautal nach Südböhmen.

In der historischen Literatur wird als Anfang der Kontakte Böhmens mit Polen Doubravka's Heirat mit Měšek im Jahr 965 angesehen. Die Bewegung der Münzen- und Silberdepoten kann auch in höherem Maße erst für die zweite Hälfte des 10. Jhs nachgewiesen werden. In Böhmen ist jedoch Bernstein schon in Grabstätten anzutreffen, für Ausstattung derer ein direkter oder indirekter Einfluß des Großmährischen

Reiches charakteristisch ist und die gegen Anfang des 10. Jhs. datiert sind, jedenfalls aber vor der Hälfte des 10. Jhs. Gerade Bernsteinperlen könnten ein indirekter Nachweis dessen sein, daß das nord-südliche Kommunikationssystem: Ostseeküste – Großpolen – Schlesien – Mitteleuropa/Böhmen sich schon früher zu erneuern begann und bereits in der ersten Hälfte des 10. Jhs. funktionierte.

A b b i l d u n g e n :

1. Bernstein im frühmittelalterlichen Böhmen. Zahl der Fundkomplexe mit Bernsteinperlen zur Anzahl der Bernsteinperlen.
2. Bernstein im frühmittelalterlichen Böhmen. Die Grundtypen der Bernsteinperlen.
3. Bernstein im frühmittelalterlichen Böhmen. 1 – die Gräberfelder, 2 – Einzelfunde, 3 – Depoten der Münzen, 4 – Grabhügel (?), 5 – Burgwall. Verzeichnis der Lokalitäten: 4 – Dobroměřice, 5 – Droužetice, 7 – Hlohovičky, 8 – Chrástany, 11–13 – Kanín, 16 – Konětopy, 17 – Kouřim, 21 – Křesín, 22 – Kublov-Velíz, 25 – Libčany, 27–31 – Libice a.d. Cidlina, 32 – Liblice I, 33 – Liblice II, 35–38 Litoměřice, 40 – Lochenice, 41 – Lochovice, 44 – Mlékojedy, 45 – Louny, 46 – Pňovice, 66 – Radětice, 67 – Řepov, 68 – Řesanice, 69 – Starý Bydžov, 72 – Tetín, 73 – Trotina, 75 – Tuřice, 76 – Tušovice, 77 Uherce, Gemeinde Panenský Týnec, 78 – Volenice, Gemeinde Počedělice, 79 – Všehrdy, 81 – Žabonosy, 82 – Žáky, 83 – Žalany.
4. Bernstein im Mittelböhmen. 1 – Gräberfeld mit Bernsteinfunden, 2 – Burgwall, 3 – Gräberfeld ohne Bernsteinfunde. Verzeichnis der Lokalitäten: 1 – Bášf, 2 – Bříza, 3 – Debrno, 6 – Dřevčice, 9 – Chýnov, Katastralemeinde Libčice a.d. Moldau, unter Nr. 26, 10 – Kamýk, Gemeinde Velké Přílepy, 14 – Klecany, 15 – Koleč, Gemeinde Zákolany, 18–19 – Kováry, Gemeinde Zákolany, 20 – Kralupy a.d. Moldau, 22 – Kublov-Velíz, 23 – Letky, Gemeinde Libčice a.d. Moldau, unter Nr. 26, 24 – Dolní Břežany-Lhota, 26 – Libčice a.d. Moldau 34 – Libochovičky, 41 – Lochovice, 42 – Mátlovice, 43 – Mělník-Rousovice, 58 – Prag-Lahovice, 59 – Prag-Modřany, 70 – Stará Boleslav, 72 – Tetín, 74 – Tursko, 80 – Zvoleněves, 84 – Žalov, 85 – Želenice.
5. Bernstein im engeren Pragergebiet. 1 – Gräberfeld mit Bernsteinfunden, 2 – Burgwall, 3 – Gräberfeld ohne Bernstein. Verzeichnis der Lokalitäten: 47 – Bohnice, 48 – Čakovice, 49 – Ďáblice, 50–55 – Prager Burg, 56 – Hradschin, 60 – Motol, 62 – Neustadt „Na hrádku“, 63 – Prag, Wenzelsplatz, 64 – Střešovice, 65 – Střešovice „Na Panenské“.

